

# منابع خارجی کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سیدعلی کسائی<sup>۱</sup>

چکیده: منابع خارجی کتابخانه ملی که از طریق مبادله و خرید وارد مجموعه کتابخانه می‌شود از ویژگی‌هایی برخوردار است که توجه اهل تحقیق نیازمند به کتب مرجع و تخصصی را جلب می‌کند. بررسی یک سال منابع خارجی این کتابخانه نشان می‌دهد که از جهت تهیه کتاب‌ها، نشریات، و فهرست‌های منابع خارجی در حوزه‌های گوناگون علمی و فنی و همچنین از جهت مباحث کلی علم کتابداری و کتاب‌های مرجع، منابع قابل ملاحظه‌ای وارد کتابخانه ملی شده است.

کلیدواژه‌ها: کتاب، کتابخانه ملی، منابع خارجی،

## مقدمه

سفارش به خارج، و دریافت کتاب‌های مبادله‌ای و اهدایی کتابخانه‌های ملی و بزرگ سایر کشورها و مؤسسات و سازمان‌های خارجی تهیه می‌شود. کتابخانه ملی علاوه بر انتشار کتابشناسی ملی به صورت چاپی و الکترونیکی و راهنمای روزنامه‌ها و مجله‌های ایران که معرف منابع مهم مکتوب کشورند، از منابع خارجی خود اعم از کتاب، نشریه، و جزوه که از سازمان‌های ملی و بین‌المللی و سایر کشورها دریافت کرده، فهرستی تهیه کرده است. توجه محققان به این منابع، در غنای تحقیقات علمی آنها تأثیر شایانی خواهد گذاشت. در این نوشتار برشی یکساله (۱۳۷۹) از منابع خارجی کتابخانه ملی انتخاب شده، از جهاتی چند چون زبان، محل نشر، موضوع، و شمار بررسی شده است، تا با چگونگی منابع خارجی افزوده شده به مجموعه کتابخانه ملی آشنایی حاصل شود.

## بیان مسئله

کتابخانه‌های ملی هر کشور، مراکز ملی منابع مکتوب و غیرمکتوب کتابداری آن سرزمین هستند. این کتابخانه‌ها، کتاب‌ها، نشریات، جزوه‌ها و سایر مواد کتابخانه‌ای کشور را جمع‌آوری کرده، فهرست آنها را انتشار می‌دهند. کتابشناسی‌های ملی\* و "فهرست روزنامه‌ها و مجله‌های کشور" از جمله منابع مورد انتشار این کتابخانه‌هاست که مواد مهم مکتوب کشور را معرفی می‌کنند. افزون بر این، کتابخانه ملی هر کشوری از گذشته تا به حال، به روش‌های مختلف منابع خارجی مورد نیاز را گردآوری و فهرستی از آنها را برای استفاده محققان منتشر می‌کند. کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران علاوه بر دریافت کتاب‌های منتشر شده در ایران و گردآوری نشریات و مواد مکتوب و غیرمکتوب کتابداری کشور، منابع خارجی را نیز فراهم می‌آورد. مجموعه‌سازی منابع خارجی در کتابخانه ملی به سه شیوه خرید، مبادله، و اهدا صورت می‌گیرد. این منابع با خرید کتاب از نمایشگاه بین‌المللی کتاب در تهران،

ایران و یا متعلق به ایرانیان خارج از کشور و یا دربارهٔ ایران‌شناسی و اسلام‌شناسی و همچنین آثار مکتوب و غیرمکتوب علمی، فرهنگی و فنی کشورهای دیگر را گردآوری کند (۱: ماده ۳).

منابع خارجی: در این پژوهش منابع خارجی، آن دسته از منابع منتشر شده در خارج از کشور است که به‌طور معمول از طریق مبادله، اهدا، و سفارش وارد مخازن کتابخانه می‌شود و منابع خارجی سال ۱۳۷۹ را در برمی‌گیرد. کتابخانه ملی گهگاه برای افزایش و تکمیل مجموعه خود هیأت‌هایی را برای خرید منابع به خارج از کشور اعزام می‌کند که در اینجا لحاظ نشده است.

### پرسش‌های اساسی پژوهش

۱. منابع خارجی کتابخانه ملی چقدر است و این منابع به چه زبان‌هایی هستند؟
۲. تنوع موضوعی منابع خارجی کتابخانه ملی چگونه است؟
۳. این منابع از چه مراکزی دریافت شده‌اند؟

### هدف پژوهش

پژوهش حاضر توجه اهل تحقیق را برای انجام تحقیقات خود به کتابخانه ملی جلب می‌کند. یک محقق برای افزایش کیفیت کار خود علاوه بر منابع داخلی به آثار خارجی هم نیاز دارد. کتابشناسی‌ها از جمله کتابشناسی ملی کشورها راهنمای مناسبی در این زمینه خواهند بود.

### روش پژوهش

این پژوهش براساس روش کتابخانه‌ای و با بررسی منابع موجود در کتابخانه ملی و تحلیل آماری آنها طبق اطلاعات مندرج در خبرنامه‌های امور بین‌الملل کتابخانه ملی، انجام گرفته است.

منابع خارجی کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران در مقابل منابع داخلی حجم اندکی را تشکیل می‌دهد، اما از تنوع گسترده‌ای برخوردار است. به‌طوری‌که می‌توان گفت در این مجموعه از همهٔ موضوع‌ها چون علوم اجتماعی، تاریخ، جغرافیا، دین، علوم طبیعی و ریاضی، هنر، فن‌آوری، زبان، ادبیات، و فلسفه منبعی وجود دارد و یا فهرست منابعی دیده می‌شود. در میان آنها کتابشناسی ملی سایر کشورها - حاوی فهرست کتاب‌های انتشار یافته در سرزمین‌های دیگر - و فهرست تازه‌های نشر در حوزه‌های مختلف دانش، توجه اصحاب علم و تحقیق را به مجموعه هر چند کوچک منابع خارجی کتابخانه ملی جلب می‌کند. این پژوهش با بررسی ورود یکساله منابع خارجی توجه اندیشمندان و محققان را به این منابع جلب می‌کند. کتابشناسی ملی و فهرست روزنامه‌ها و مجله‌های ایران به منابع داخلی تکیه دارند و جا دارد منابع خارجی نیز معرفی شوند. تاکنون پژوهش دقیقی در این باره انجام نگرفته است. پژوهش حاضر به معرفی منابع متنوع خارجی در مجموعه کتابخانه ملی می‌پردازد و به‌عنوان جامعه آماری، منابع خارجی سال ۱۳۷۹ را در نظر گرفته شده است.

### تعریف واژه‌های به کار رفته در پژوهش

کتابخانه ملی: مادر کتابخانه‌های هر کشور کتابخانه ملی آن سرزمین است. در اغلب کشورهای جهان کتابخانه ملی مسئولیت گردآوری، حفظ، و اشاعه اطلاعات مکتوب آن کشور را برعهده دارد (۳: ذیل "کتابخانه ملی"). کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران هم افزون بر دریافت منابع کتابی و غیرکتابی منتشر شده در کشور براساس قانون و اسپاری، منابع خارجی را نیز در اشکال مختلف آن دریافت می‌کند.

بنابر افزوده ماده سوم اساسنامه کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۹، این کتابخانه موظف است آثار مکتوب و غیرمکتوب منتشر شده در

## تجزیه و تحلیل یافته‌ها

براساس تازه‌های خارجی کتابخانه ملی که طبق آمار و اطلاعات بخش خدمات فنی و با همکاری امور بین‌الملل کتابخانه تهیه شده است، سالانه در حدود ۱۰۰۰ منبع خارجی وارد مجموعه کتابخانه ملی می‌شود. در سال مورد تحقیق، یعنی ۱۳۷۹، این رقم با مجموع ۴۰۱ عنوان کتاب، ۳۲۷ عنوان نشریه، و ۱۸۵ عنوان جزوه، فهرست، ریزبرگه، و صفحه‌فشرده به ۹۱۳ منبع می‌رسد (۲). البته با توجه به اینکه بخشی از این عناوین بیش از یک جلد هستند تعداد کل منابع اندکی بیش از ۹۱۳ جلد است. این منابع از چند دیدگاه نظیر زبان، محل نشر، موضوع، و ناشران یا تولیدکنندگان بررسی شده‌اند.

## ۱. زبان منابع

با اینکه در میان منابع علاوه بر زبان انگلیسی، زبان‌های عربی، آلمانی، فرانسه، ایتالیایی، و جز آن هم وجود دارد اما بیشتر این منابع به زبان

انگلیسی است و بررسی زبان‌های خارجی منابع مذکور نشان می‌دهد که ۸۷ درصد منابع به این زبان است. در جدول ۱ فراوانی منابع دریافت شده به تفکیک زبان آمده است.

براساس آمار جدول فوق ۹۷ درصد منابع خارجی کتابخانه ملی در سال ۱۳۷۹ به زبان‌های انگلیسی، آلمانی، و فرانسوی است. زبان‌های ایتالیایی و عربی هم ۱/۵ درصد منابع را تشکیل می‌دهند و منابع به زبان‌های دیگر از جمله اسلواکی، ترکی، آلبانیایی، و مانند آن نیز حدود ۱/۵ درصد کل منابع را در برمی‌گیرند.

## ۲. محل نشر منابع

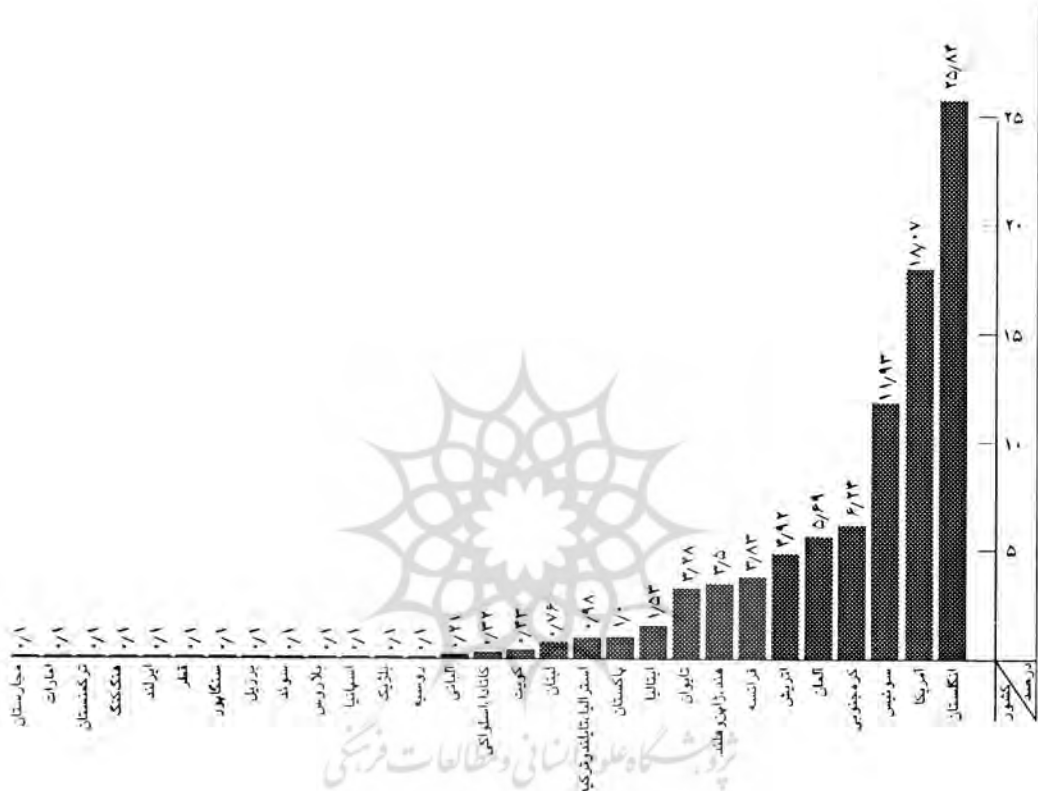
این منابع از نظر محل نشر نیز تنوع دارند و نام ده‌ها کشور روی آنها مشاهده می‌شود. انگلیس، امریکا، سوئیس، آلمان، اتریش، فرانسه، هند، کره، ژاپن، هلند، و تایوان از جمله کشورهایی هستند که بیشترین منابع به آنها اختصاص دارد و سایر کشورها شمار بسیار کمی را به خود اختصاص داده‌اند. در نمودار ۱ فراوانی منابع از نظر محل نشر آنها مقایسه شده است.

جدول ۱. فراوانی منابع خارجی کتابخانه ملی از نظر زبان

زبان	انگلیسی	آلمانی	فرانسه	ایتالیایی	عربی	اسلواکی	ترکی	آلبانیایی	سپانیولی	مجاری	ترکی
تعداد	۷۹۳	۶۰	۳۲	۹	۷	۴	۳	۲	۱	۱	۱
درصد	۸۷	۶.۵	۳.۵	۰.۹۸	۰.۷۶	۰.۴۳	۰.۳۲	۰.۲۱	۰.۱	۰.۱	۰.۱

کویت، کانادا، اسلواکی، و آلبانی از حداکثر ۱ درصد تا حداقل ۰/۲۱ درصد است. از هر یک از کشورهای روسیه، سوئد، بلژیک، اسپانیا، بلاروس، برزیل، سنگاپور، قطر، ایرلند، هنگ‌کنگ، ترکمنستان، امارات متحده عربی، و مجارستان فقط یک منبع دریافت شده که هر یک ۰/۱ درصد کل منابع را تشکیل می‌دهند.

طبق نمودار ۱ بیش از ۲۵ درصد منابع از کشور انگلستان و ۳۰ درصد منابع از امریکا و سوئیس و بیش از ۳۵ درصد از کره جنوبی، آلمان، اتریش، فرانسه، هند، هلند، ژاپن، تایوان، و ایتالیا ارسال شده است. یعنی این کشورها تأمین‌کننده بیش از ۹۰ درصد منابع خارجی کتابخانه ملی در سال ۱۳۷۹ هستند. حجم منابع دریافت شده از کشورهای پاکستان، استرالیا، تایلند، ترکیه، لبنان،



نمودار ۱. فراوانی منابع از نظر محل نشر

موضوع از سه جهت مورد بررسی قرار داد: (۱) تنوع موضوع منابع؛ (۲) منابع کتابداری؛ و (۳) کتب مرجع.

### ۱-۳ تنوع موضوع منابع

تنوع موضوعی منابع خارجی کتابخانه ملی به حدی گسترده است که مباحث کلی اکثر رشته‌های دانش را شامل می‌شود. فلسفه، دین، علوم اجتماعی، زبان، علوم طبیعی و ریاضی، فن‌آوری، هنر، ادبیات، تاریخ و جغرافیا موضوع‌های این منابع هستند. جدول ۳ تعداد و تنوع موضوعی منابع خارجی کتابخانه ملی را در سال

### ۳. موضوع منابع

کتاب‌ها، نشریات، و فهرست‌های رسیده به کتابخانه ملی به دلیل تنوع بسیار آن از نظر موضوع توجه اهل تحقیق را جلب می‌کند. افزون بر این، وجود کتاب‌های مرجع در میان آنها اهمیت ویژه‌ای به این منابع می‌دهد. همچنین شمار زیاد کتاب‌های تخصصی کتابداری به مجموعه منابع خارجی کتابخانه ملی ویژگی تخصصی داده و زمینه پژوهش‌های کتابداری را فراهم می‌سازد. از این رو می‌توان منابع خارجی کتابخانه ملی را از نظر

۱۳۷۹ براساس رده‌بندی دیوبی نشان می‌دهد.

کتاب، کتابداری، و اطلاع‌رسانی بیشترین کتاب‌ها را به خود اختصاص داده است. همچنین کتاب‌های مرجع در بین منابع خارجی سال ۱۳۷۹ کتابخانه ملی از نظر کمی و کیفی حائز اهمیت است. از این رو توصیف مآخذ کتابداری و اطلاع‌رسانی و کتاب‌های مرجع که مجموعه کتابخانه ملی را تخصصی و پژوهشی می‌سازند، قابل ملاحظه خواهد بود.

### ۲-۳ منابع کتابداری و اطلاع‌رسانی

در میان منابع خارجی کتابخانه ملی در سال ۱۳۷۹، ده‌ها عنوان در حوزه کتابداری درباره خدمات عمومی کتابداری و اطلاع‌رسانی، خدمات فنی کتابداری، کتابخانه‌ها، کتابشناسی‌ها، و نسخه‌های خطی مشاهده می‌شود. مجموع منابع کتابداری بالغ بر ۱۷۳ عنوان است که در حدود ۱۹ درصد کل منابع دریاقتی کتابخانه ملی در سال ۱۳۷۹ را تشکیل می‌دهد و شرح آنها در جدول ۳ آمده است.

در جدول ۲، موضوع‌های فرعی که منابع زیادی را شامل می‌شود، منابع حوزه سیاست، موضوع‌های گوناگونی را نظیر دولت‌ها، جهانی شدن، حکومت، دولتمردان، منطقه‌گرایی، رهبران جنبش‌ها، جامعه مدنی، سازمان ملل، و روابط بین‌الملل داراست. همچنین منابعی که از سوی سازمان بین‌المللی کار، دفتر ژنو به کتابخانه می‌رسند، شامل کتاب‌ها و گزارش‌های آن سازمان درباره موضوع‌های متعدد مرتبط به کار همچون استخدام، بازنشستگی، تجارت، مدیریت، کار زنان، کار کودکان، و مانند آنهاست. همچنین آینده انرژی هسته‌ای، ایمنی تأسیسات اتمی، تغییرات آب و هوا و انرژی هسته‌ای، حوادث رادیولوژیکی در کشورها، و راکتورهای هسته‌ای در جهان از موضوع‌های منابع دریافت شده از دفتر بین‌المللی انرژی اتمی در وین است.

در میان منابع خارجی کتابخانه ملی، حوزه

### جدول ۲. موضوع منابع خارجی کتابخانه ملی در سال ۱۳۷۹

ردیف	موضوع	موضوع‌های فرعی و تعداد عناوین	تعداد	درصد
۱	کلیات	انتشارات جدید ۱۲۰، دایرةالمعارف عمومی ۴، رایانه و اینترنت ۷، روزنامه‌نگاری ۲، کتاب، کتابداری و اطلاع‌رسانی ۱۷۴، پژوهش ۲	۳۰۷	۳۳/۶۲
۲	فلسفه و مباحث وابسته	روانشناسی ۱، فلسفه عرب و هند ۸	۹	۰/۹۸
۳	دین	ادیان ۵، اسلام ۵۵، خودشناسی ۱	۶۱	۶/۶۸
۴	علوم اجتماعی	آموزش ۱۰، اقتصاد ۱۷، بست ۶، جمعیت ۱، جهانگردی ۱، زبان ۱۲، سیاست ۵۵، فرهنگ ۱۹، توسعه اجتماعی ۱، کار ۶۷، حق مؤلف و واسطی ۲	۱۹۹	۲۱/۷۹
۵	ریان	آموزش ۱، تاریخ ۱، سرخپوشان آمریکا ۱، واژه‌نامه‌های زبان ۱۶، زبان‌شناسی ۱، زبان و ادبیات آسیا ۱	۲۱	۲/۳۰
۶	علوم طبیعی و ریاضی	انرژی اتمی ۴۵، ریاضیات ۵، زمین‌شناسی ۱، شیمی ۲، فیزیک ۵، نجوم ۱	۶۱	۶/۶۸
۷	فناوری (عدم کاربندی)	آب ۴، پزشکی ۱۸، فنی و مهندسی ۶	۲۸	۳/۰۶
۸	هنر	نردستی ۱، نشانه ۱، رسانه ۱، فیلم ۱، معماری ۳، موسیقی ۱۱ و ...	۵۴	۵/۹۱
۹	ادبیات	ادبیات آسیا، آمریکا، انگلیس، فرانسه	۲۰	۲/۱۹
۱۰	تاریخ و جغرافیه	آفریقا ۴، اروپا ۱، اقیانوسیه ۶، ایران ۱۷، تمدن‌های اولیه ۱، جغرافیا و اطللس ۱۲، خلیج فارس ۶، شرق‌شناسی ۱۱، فلسطین ۴، مصر ۴	۶۶	۷/۲۲

جدول ۳. منابع خارجی کتابخانه ملی در سال ۱۳۷۹ در حوزه کتابداری

ردیف	عنوان	عنوان های فرعی و مرتبط	تعداد	درصد
۱	خدمات عمومی کتابداری و اطلاع رسانی	اطلاع رسانی، امانت بین کتابخانه‌ای، پژوهش، حفاظت منابع، خدمات مرجع، فراهم‌آوری، ماشینی کردن کتابخانه، مجموعه‌سازی، مدیریت و ...	۵۳	۵/۸۰
۲	خدمات فنی کتابداری	رده‌بندی و فهرست‌نویسی شامل دستنامه فهرست‌نویسی روزنامه، دیویدی برای ویدئو، رده‌بندی کتابخانه‌نگره، رده‌بندی گولن، زبان‌های جهان، فهرست‌نویسی موضوعی قواعد رده‌بندی و فهرست‌نویسی، مارک آمریکا و ...	۵۷	۶/۲۲
۳	کتابخانه‌ها	کتابخانه اسکندریه، کتابخانه بریتانیا، کتابخانه کنگره آمریکا، کتابخانه‌های دانشگاهی و تحقیقاتی، کتابخانه‌های ملی آسیا و اقیانوسیه، آفریقا، استرالیا، سنگاپور و فرانسه	۲۸	۳/۰۶
۴	کتابشناسی	کتابشناسی آموزش حرفه‌ای، کتابشناسی ادبیات، کتابشناسی‌های جهان روی سی‌دی و کتابشناسی‌های ملی آلبانی، آلمان، اتریش، اسلواکی، ایتالیا، تایلند، کانادا	۲۹	۳/۱۷
۵	نسخه‌های خطی	فهرست نسخه‌های خطی پزشکی فارسی دانشگاه کالیفرنیا، فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه گنج بخش یا کستار و کتابخانه ملی فرانسه	۶	۰/۶۵
	جمع		۱۷۳	۱۸/۹۳

### ۳-۳ کتاب‌های مرجع

میتشور شده به صورت موضوعی خیر می‌دهد. دایرةالمعارف‌ها، دستنامه‌ها، راهنماها، سالنامه‌ها، و سرگذشت‌نامه‌ها با توجه به موضوع‌های فرعی و تخصصی آنها معارف جدیدی را به طور عمومی و تخصصی ارائه می‌کنند. کتابشناسی‌ها، به‌ویژه کتابشناسی‌های ملی از آخرین منابع مکتوب انتشار یافته کشورها در دوره‌های زمانی سالانه، شش ماهه و فصلی اطلاعاتی در اختیار می‌گذارند. واژه‌نامه‌ها و فرهنگ‌ها که در میان آنها فرهنگ‌های تخصصی و واژه‌نامه‌های زبان‌های کم رواج دیده می‌شود، بخش حائز اهمیت منابع مرجع محسوب می‌شوند.

### ۴. تولیدکنندگان منابع

منابع خارجی کتابخانه ملی را از جهت

از جمله منابعی که در مجموعه کتاب‌های خارجی کتابخانه ملی توجه محققان را جلب می‌کند، کتاب‌های مرجع است. این کتاب‌ها اعم از دایرةالمعارف، واژه‌نامه، کتابشناسی، و فهرست انتشارات جدید ناشران حجم معتابیهی از مجموعه منابع خارجی کتابخانه ملی را تشکیل می‌دهند. بررسی مجموعه دریافتی کتابخانه ملی در سال ۱۳۷۹ نشانگر آن است که بیش از ۲۴ درصد کتاب‌ها، نشریات، و فهرست‌ها به منابع مرجع اختصاص دارد. اگر بخواهیم شمار این منابع را به تفکیک و نسبت محاسبه کنیم، جدولی به شرح زیر خواهیم داشت. همان‌گونه که در موضوع‌های فرعی جدول ۴ مشاهده می‌شود این منابع، علوم و معارف مختلف را در برمی‌گیرند و محققان رشته‌های گوناگون از آن بی‌نیاز نیستند. فهرست تازه‌های نشر از آخرین منابع

جدول ۴. منابع مرجع خارجی دریافت شده و کتابخانه ملی در سال ۱۳۷۹

ردیف	عنوان	موضوع های فرعی	تعداد	درصد
۱	انتشارات جدید (فهرست ها)	فهرست موضوعی کتاب های جدید	۷۰	۷/۶۶
۲	دایرةالمعارف ها	دایرةالمعارف های عمومی و با تخصصی در زمینه اساطیر، اسلام، الهیات، بهداشت و پزشکی، تئاتر، سیاست و حکومت، علم، فلسفه، فن آوری، کتابداری و ...	۳۲	۳/۵۰
۳	دستنامه ها	دستنامه های در حوزه اینترنت، دارو ها، دانشگاه ها، سیاست، کتابداری و ...	۹	۰/۹۸
۴	راهنما ها	کتاب های راهنما در زمینه ادبیات، باستان شناسی، کتابداری، مؤسسات آموزشی و پژوهشی، حوزه ها، و ...	۲۵	۲/۷۳
۵	سالنامه ها	سالنامه دولت مردان، رهبران کشورها، سازمان های بین المللی، کتابخانه های ملی، و ...	۹	۰/۹۸
۶	سرگذشتهما ها	سرگذشتهما ها در جهان، برخی کشورها، و در سازمان های بین المللی	۵	۰/۵۴
۷	کتابشناسی ها	کتابشناسی های ملی یا موضوعی مانند کتابشناسی ادبیات	۳۴	۳/۷۲
۸	واژه نامه ها	فرهنگ های عمومی لغت و با تخصصی در حوزه های ادبیات، ادیان، اقتصاد، اینترنت، پزشکی، تجارت، سازمان های بین المللی، فلسفه، معماری، هنر و ...	۳۷	۴/۰۵
	جمع		۲۲۱	۲۴/۱۶

تولیدکنندگان و ناشران آنها نیز می توان بررسی کرد. به ویژه مؤسسات پژوهشی و وزارتخانه ها. اگر هر بررسی این منابع در سال ۱۳۷۹ نشان می دهد که تولیدکنندگان و ناشران آنها عبارتند از: ادارات، انجمن ها، بنیادها، مجمع ها، سازمان های بین المللی دانشگاه ها، کتابخانه ها، مراکز تحقیقاتی، مؤسسات

جدول ۵. تولیدکنندگان به تفکیک و محل نشر

ردیف	تولیدکنندگان منابع	تولیدکنندگان به تفکیک و محل نشر	تعداد	درصد
۱	اداره ها	اتاق بازرگانی و صنعت کره جنوبی ۱، اداره کل بودجه تابوان ۵، اداره کمیسیون فرهنگ ملی نابلند ۱، اداره پست تابوان ۴، بانک مرکزی تابوان ۶، و خدمات پستی تابوان ۴	۲۱	۲/۳۰
۲	انجمن های کتابداری	انجمن کتابداری امریکا ۲۰، انگلیس ۸، و کانادا ۱	۲۹	۳/۸۷
۳	انجمن های دیگر	انجمن بین المللی دانشگاه ها (انگلیس) ۱، انجمن بیهوده های بافنده آسام (هند) ۱، حواسده (امریکا) ۱، پزشکی (ژاپن) ۴، گاسترون ترولوژی (ترکیه) ۱، مدیریت اطلاعات رسانی ۱، مطالعات آسیا (امریکا) ۳، مطالعات ایرانی (امریکا) ۳	۱۵	۱/۶۴
۴	بنیادها	بنیاد اسلامی (هند) ۱، ژاپن ۳، فرهنگ و هنر های کره جنوبی ۴، کره ۱۰، مطالعات ایرانی (انگلیس) ۱، همدرد (پاکستان) ۲	۲۱	۲/۳۰

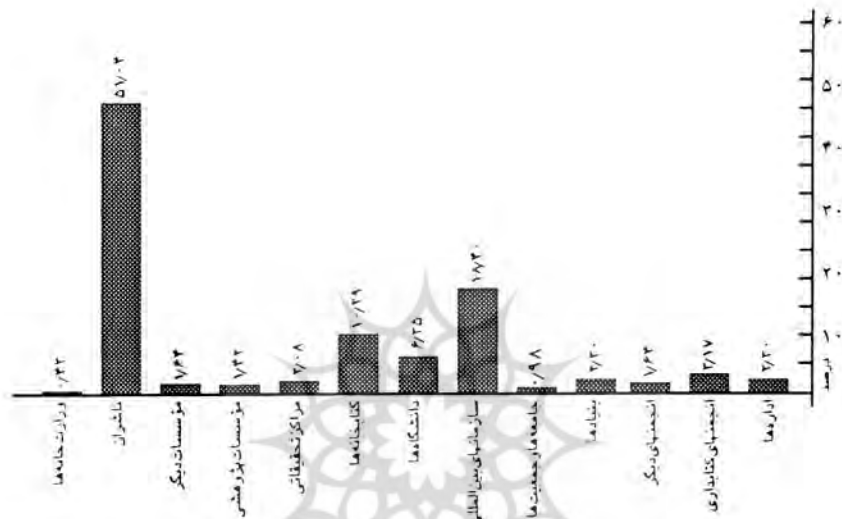
جدول ۵ (ادامه)

ردیف	تولیدکنندگان منابع	تولیدکنندگان به تفکیک و محل نشر	تعداد	درصد
۵	جامعه‌ها و جمعیت‌ها	جامعه جغرافیای ملی (امریکا) ۴، رایانه ۱، جمعیت مدیترانه‌ای ماهیچه‌شناسی (ایتالیا) ۴	۹	۰/۹۸
۶	سازمان‌های بین‌المللی	بانک توسعه اسلامی (عربستان) ۱، بانک جهانی ۱، سازمان ملل ۵، دفتر بین‌المللی انرژی اتمی (تریش) ۴۲، سازمان بین‌المللی کار (سوئیس) ۵۰، شورای بین‌المللی موزه‌ها (فرانسه) ۳، فدراسیون بین‌المللی اطلاعات و اسناد (هلند) ۱، فدراسیون بین‌المللی انجمن‌ها و مؤسسات کتابداری (هلند) ۱۲، فدراسیون بین‌المللی جمعیت‌های هلال احمر و صلیب سرخ ۱، مرکز بین‌المللی کوه ۱، مرکز تحقیقات اسلامی تاریخ، هنر، و فرهنگ (ترکیه) ۱، مؤسسه مطالعات سازمان ملل در زمینه توسعه اجتماعی ۱۳، مرکز آموزش و اجتماعی و آمار کشورهای اسلامی (ترکیه) ۲، یونسکو (تایلند، ژاپن، فرانسه، کره جنوبی، هند) ۳۴، مؤسسه بین‌المللی بحث بر کارهای تاریخی و هنری ۲	۱۶۸	۱۸/۴
۷	دانشگاه‌ها	آکسفورد (انگلیس) ۴۴، ام‌سی‌بی (انگلیس) ۳، امپریال (امریکا) ۱، شرق‌شناسی ناپل (ایتالیا) ۱، کالیفرنیا ۴، کمبریج ۵، شیکاگو ۲، سلامانکا (اسپانیا) ۱، توند (سوئد) ۱، هاروارد ۱، هاروی، ایل ۱، وین استیت (امریکا) ۱، میشیگان ۱، مدرسه کتابداری و اطلاع‌رسانی (امریکا) ۱	۵۸	۶/۳۵
۸	کتابخانه‌ها	کتابخانه بریتانیا ۵، کتابخانه علمی امریکا ۶، کنگره امریکا ۳۳، مجلس ژاپن ۴، کتابخانه‌های ملی آلبانی ۳، آلمان ۵، اتریش ۲، اسلوواکی ۴، استرالیا ۳، ایتالیا ۵، ناپلند ۱، سنگاپور ۱، فرانسه ۱۲، کانادا ۱، کتابخانه سرچوستن امریکا (آلمان) ۱	۹۴	۱۰/۲۹
۹	مراکز تحقیقاتی	مرکز مطالعات ایرانی و عربی (انگلیس) ۳، مطالعات وحدت عربی (لسان) ۵، تحقیقات فارسی ایران و پاکستان (پاکستان) ۳، مطالعات تاریخی (ایتالیا) ۱، تحقیقات صلح و اتحاد کوه (کره جنوبی) ۴، تحقیقات اسلاوی (ژاپن) ۱، اطلاع‌رسانی کوه (کره جنوبی) ۱، مطالعات و تحقیقات استراتژیک امارات ۱، تحقیقات علمی (فرانسه) ۲	۱۹	۲/۰۸
۱۰	مؤسسات پژوهشی	مطالعات کویت ۳، مطالعات آسیای شرقی (کره جنوبی) ۱، ریاضیات ۱، آموزش و پژوهش اسلامی (عربستان) ۱، مطالعات فارسی بریتانیا ۱، مطالعات فلسطین (امریکا) ۱، فیزیک ۳، مطالعات کوه (کره جنوبی) ۳	۲۳	۱/۴۲
۱۱	مؤسسات دیگر	انتشارات دانشگاهی فرانسه ۱، برنامه اطلاعات جمعیت ۱، بیت‌الحکمه (پاکستان) ۲، کانون آزادی کشمیر ۴، کانون ارتباطات (کره جنوبی) ۲، موزه قدیمی‌ترین مطبوعات (کره جنوبی) ۱، موزه ملی تایوان ۱، وقف دیانت ترکیه ۳	۱۵	۱/۶۴
۱۲	ناشران خصوصی		۴۶۶	۵۱/۰۴
۱۳	وزارتخانه‌ها	وزارت آموزش (کره جنوبی) ۱، فرهنگ و ورزش کوه (کره جنوبی) ۱، کشور تایوان ۱، میراث و فعالیت‌های فرهنگی ایتالیا ۱	۴	۰/۴۳

جهان تأمین‌کننده حدود ۱۰ درصد منابع خارجی کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران هستند. دانشگاه‌ها بیش از ۶ درصد منابع و مؤسسات و سازمان‌های دیگر مجموعاً کمتر از ۱۵ درصد منابع را ارسال داشته‌اند. نمودار ۲ این تفاوت را آشکارتر می‌کند.

آمار نشان می‌دهد که بیش از ۵۰ درصد منابع به ناشران و مؤسسات انتشاراتی خصوصی یا شخصی تعلق دارد. سپس سازمان‌های بین‌المللی با شاخص ۱۸/۴۰ درصد بیشترین ارسال کنندگان منابع کتابخانه ملی هستند. پس از آن کتابخانه‌های ملی کشورهای





نمودار ۲. وضعیت منابع دریافت شده از تولیدکنندگان و ناشران منابع خارجی کتابخانه ملی در سال ۱۳۷۹

زبان‌های آلمانی، فرانسوی، ایتالیایی، و عربی و کمتر از درصد به زبان‌های دیگر است. در حدود یک چهارم منابع از انگلستان؛ نزدیک به یک سوم از آمریکا و سوئیس و بیش از یک سوم هم از کره جنوبی، آلمان، اتریش، فرانسه، هند، ژاپن، هلند، تایوان و ایتالیا دریافت شده است. بقیه که تقریباً ۹ درصد منابع را تشکیل می‌دهد از سایر کشورها شامل پاکستان، استرالیا، تایلند، ترکیه، لبنان، کویت، کانادا، اسلواکی، آلبانی، روسیه، بلژیک، اسپانیا، بلاروس، سوئد، برزیل، سنگاپور، قطر، ایرلند، هنگ‌کنگ، ترکمنستان، امارات و مجارستان دریافت شده‌اند. از نظر موضوع، بیش از ۲۹ درصد منابع به کلیات اختصاص دارد و سایر منابع به ترتیب موضوع‌های علوم اجتماعی، تاریخ و جغرافیا، دین، علوم طبیعی و ریاضی، هنر، فن‌آوری، زبان،

براساس نمودار ۲، مراکز دولتی، مؤسسات ملی، و سازمان‌های بین‌المللی در حدود نیمی از ارسال‌کنندگان منابع را تشکیل می‌دهند. اگر ناشران، سازمان‌های بین‌المللی، کتابخانه‌ها، و دانشگاه‌ها که به ترتیب دارای بالاترین رتبه در میان ارسال‌کنندگان منابع هستند با یکدیگر در نظر گرفته شوند می‌توان گفت بیش از ۸۶ درصد منابع، از این مراکز دریافت شده است.

### نتیجه‌گیری

به‌طور کلی بررسی منابع خارجی کتابخانه ملی در سال ۱۳۷۹ نشان می‌دهد که از ۹۱۳ عنوان منبع خارجی (۴۰۱ عنوان کتاب، ۳۲۷ عنوان نشریه، و ۱۸۵ عنوان جزوه، فهرست، و مواد غیرمکتوب) حدود ۸۱ درصد منابع به زبان انگلیسی، تقریباً ۱۲ درصد به

### مآخذ

۱. اساسنامه کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران. مورخ ۱۳۶۹/۸/۱۶. ماده ۳
۲. "تاره‌های خارجی کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران ۱۹-۲۲ (بهار - زمستان ۱۷۹)". تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، امور بین‌الملل، ۱۳۸۰.
۳. سلطانی، پوری. فروردین رأس‌تین اصطلاحنامه کتابداری. دبل "کتابخانه ملی".

ادبیات و فلسفه را در برمی‌گیرد. بخش مباحث کلی حوزه کتابداری با ۱۹ درصد، بیشترین منابع را داراست. اینکه در میان ارسال کنندگان منابع خارجی افزون بر ۵۰ درصد منابع را ناشران خصوصی و بیش از ۳۶ درصد را، سازمان‌های بین‌المللی، و دانشگاه‌ها ارسال داشته‌اند. انجام تحقیق مستقلی در مورد همه منابع خارجی کتابخانه ملی ضروری به نظر می‌رسد.

تاریخ دریافت: ۸۰/۵/۸



شرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی  
پرتال جامع علوم انسانی